

УДК 37. 013. 42

**COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE SOCIAL WORKER
IN THE CONTENT OF PROFESSIONAL TRAINING
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТЬОГО
СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ЗМІСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Sobolenko O. / Соболенко О.І.
teacher / викладач

Krykunova O. / Крикунова О.В.
teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of
Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»*

33, Nebesna Sotnia, 20 300

*КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
вул. Небесної Сотні, 33, 20 300*

Анотація. У статті проаналізовано зміст і структуру комунікативної компетентності. Висвітлено складові компоненти комунікативної компетентності фахівця. Обґрунтовано актуальність і необхідність застосування компетентнісного підходу у системі освіти. Розглянуто основні аспекти формування і розвитку комунікативної компетентності соціального працівника у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: комунікативна компетентність, компетентнісний підхід, фахова підготовка, соціальний працівник.

Вступ.

Майбутній соціальний працівник повинен усвідомлювати значення своєї професійної праці, бути професійно мобільним, реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку особистості, опановувати новими психолого-педагогічними вимогами до педагогічного процесу та інноваційними педагогічними технологіями.

Сьогодні ставить перед фахівцями вимогу формування комунікативної компетентності соціального працівника, що визначається як система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань з позицій спілкування, ролей стереотипів, установок, знань, умінь, навичок, яка певним чином пов'язана з цілісністю особистості. Набуття комунікативної компетентності стає домінуючою метою навчання.

Причинами невизначеності тлумачень комунікативна компетентність є:

- термінологічні особливості словосполучення;
- багатоаспектність цієї категорії;
- особливості перекладу цього терміну: у вітчизняній науковій свідомості англійське “communicative competence” позначається як комунікативна компетенція і як комунікативна компетентність.

Нечіткість тлумачень терміна призводить до наявності численних дефініцій: комунікативна досконалість, мовна компетентність, комунікативна грамотність, соціолінгвістична компетентність, вербальна комунікативна компетентність, комунікативні здібності, комунікативні вміння тощо.

У науковій літературі під комунікативною компетентністю розуміють:

- систему внутрішніх ресурсів (О. Боровець);
- володіння певною системою вмінь і навичок міжособистісного спілкування (Г. Рурік);
- складне утворення (Л. Петровська);
- рівень сформованості досвіду спілкування (Ю. Ємельянов) тощо.

Д. Ізаренков виділив ознаки комунікативної компетентності:

- належність до інтелектуальних здібностей;
- діяльнісний характер прояву цих здібностей, необхідною ланкою якого виступає мовна діяльність;
- формування комунікативних навичок в процесі природного пристосування до умов життя у певному мовному середовищі;
- прояв здібностей в мовленнєвій діяльності [2].

Таким чином, *комунікативна компетентність* – це система внутрішніх ресурсів ефективного розв'язання фахових завдань з позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок особистості.

Формування комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки передбачає отримання сукупності спеціальних знань, умінь та навичок, якостей, професійного досвіду і норм поведінки, який здійснюється у закладах вищої освіти та забезпечує можливість успішної мовної та мовленнєвої діяльності.

Д. Ізаренков вважає, що модель комунікативної компетентності складають такі компетенції:

- *мовна*, тобто вміння будувати граматично правильні й усвідомлені висловлювання;
- *предметна*, що відповідає за зміст висловлювання і забезпечує одержання знань про той фрагмент світу, який є предметом мовлення;
- *прагматична*, яка передбачає здатність використовувати висловлювання в певних мовленнєвих актах, співвідносячи їх із умовами спілкування [2].

С. Козак трактує комунікативну компетентність, як сукупність компетенцій:

- лінгвістичної;
- соціокультурної;
- стратегічної;
- професійної [3].

Ю. Федоренко виокремлює складники комунікативної компетентності:

- соціокультурну компетенцію (країнознавство та лінгвокраїнознавство);
- мовну компетенцію (мовні знання: лексичні, граматичні тощо);
- мовленнєву компетенцію (аудіювання, мовлення, письмо, читання);
- компетенцію процесу говоріння (діалогічне і монологічне мовлення);
- лексичну і граматичну компетенції (знання лексики і граматики та мовленнєві лексичні й граматичні навички);
- фонетичну компетенцію [8].

Структура комунікативної компетентності має компоненти:

- лінгвістичний;
- прагматичний;
- соціокультурний (правила соціальних умовностей, толерантність) [6].

Основними структурними компонентами комунікативної компетентності і сформовані на цій основі є *мовні вміння*:

- фонетичні;
- орфоепічні;
- морфемні;
- лексичні;
- синтаксичні (О. Павленко).

До її основних характеристик відносять мовленнєві задатки, знання мови, реалізацію мови у мовленні. Загальновідомо, що передача інформації можлива лише за допомогою знаків та знакових систем. Розрізняють вербальну і невербальну комунікації, що використовують різноманітні знакові системи.

Відповідно до цього виділяють вербальний і невербальний рівень комунікативної складової компетентності в спілкуванні. Вербальна комунікація застосовує знакову систему, людську вимову, природну звукову мову, тобто систему фонетичних звуків, що охоплює два принципи: лексичний та синтаксичний.

Мовленнєва компетенція охоплює:

- знання про точність, влучність, адекватність, правильність використання мовних засобів;
- особливості використання мовних засобів;
- тип, стиль мовлення;
- діалогічну та монологічну форми;
- є одним із компонентів професійної готовності, реалізації професійного потенціалу майбутнього соціального працівника.

Соціолінгвістична компетенція є інтегративним *утворенням*:

- знань та вмінь, необхідних для соціального аспекту застосування мови (правил ввічливості, норм стосунків між поколіннями, статями, класами, соціальними групами);
- соціальної стратифікації суспільства, культурною орієнтацією його громадян;
- позитивної соціальної мотивації людини тощо.

Все це загалом характеризує відносну стабільність, традиційність і посилює збереження культурологічної лінії у процесі формування професійних мовленнєвих умінь.

Визначені компоненти є складовими для формування комунікативної компетентності майбутнього соціального працівника, допомагають її розумінню і тлумаченню [3].

Розв'язанням проблеми є навчальні курси, які передбачають використання педагогічних технологій, комплексу дидактичних засобів у процесі професійного навчання майбутніх соціальних працівників, що дозволяють цілеспрямовано формувати і розвивати комунікативну компетентність студентів. Система елективних курсів дозволяє в поглибленій, розгорнутій

формі озброювати студентів знаннями і вміннями, які потрібні для ефективної життєдіяльності майбутнього фахівця.

Комунікативна підготовка є частиною професійної підготовки майбутнього соціального працівника, його майбутньої діяльності.

Розвиток професійних якостей визначається гуманістичним і особистісно-орієнтованим навчанням, які забезпечують:

- орієнтацію на розвиток особистості;
- доцільність та відповідність змісту професійної освіти особливостям майбутньої професії;
- використання можливостей і досвіду студентів;
- інтерактивні дії суб'єктів освітнього процесу;
- активне включення студентів у професійну діяльність.

Розвитку комунікативної компетентності сприяють технології особистісно орієнтованої освіти:

- тренінгові технології;
- діалогічні методи навчання;
- ігрові технології [1].

Висновки. Формування комунікативної компетентності студентів:

- неможливе без врахування специфіки майбутньої професії, яка має відображати ситуації із професійної діяльності;
- процес вирішення засобами мови невербальних, поведінкових завдань;
- готовність до взаємодії з партнером у мовному спілкуванні;
- розширення комунікації;
- розвиток мовного чуття;
- рефлексивна діяльність;
- процес навчання у діалоговому режимі (тощо).

Література:

1. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / С. Мартиненко, Н. Кипиченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: педагогічні науки (14). – С. 85.

2. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції / Н.В. Нагорна / Виховання і культура. – 2007. – № 1 – 2 (11 – 12). – С. 266 – 268.

3. Павленко О.О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: автореф. дис. ... дра пед. наук. 13.00.04. теорія і методика професійної освіти. К., 2005. 40 с.

4. Федоренко Ю.П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю.С. Федоренко // Рідна школа. – 2002. № 1. – С. 63 – 65.

Literature:

1. Martynenko S. Modern approaches to the formation of communicative competence of the future primary school teacher / S. Martynenko, N. Kypychenko // Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka Volyn National University: Pedagogical Sciences (14). - p. 85

2. Nagorna N.V. Formation of students' concepts of competence and competence / N.V. Nagorna // Education and culture. – 2007. – No. 1 – 2 (11 – 12). - P. 266 - 268.

Abstract. The article analyzes the content and structure of communicative competence. The constituent components of a specialist's communicative competence are highlighted. The relevance and necessity of applying the competence approach in the education system is substantiated. The main aspects of the formation and development of the social worker's communicative competence in the process of professional training are considered.

Key words: communicative competence, competence approach, professional training, social worker.